

Els límits d'Europa

Passen els anys, passa el temps, i veig que aquesta Unió Europea que ens fa cavil·lar tant (i que cada vegada més gent, per ignorància i per dissort, contempla com a antipàtica i estranya) no solament no aconsegueix definir-se per dins, sinó que no sap ni tan sols concretar on comença i on vol arribar. Les crisis, siguen de finances o de fe, solen acabar i resoldre's en algun moment i d'alguna manera, però els temes de fons continuen. I en tot cas, un dels temes subterrànics, subjacents, ha estat i és els dels límits d'això que duu el nom d'Europa, la filla bellíssima d'un rei asiàtic, raptada per Zeus en forma de toro. Fins on arriba aquesta màquina, territori, superpaís, organisme, el que siga, que ara en diem Unió Europea com a sinònim implícit d'Europa? Ha d'arribar de l'Atlàntic als Urals, com defensava De Gaulle? (però si Rússia és Europa, arribarà fins a Vladivostok...). Si Europa és un continent, Àsia (per exemple Turquia, l'Àsia Menor dels romans) pot ser també part d'Europa? Ja sé que són preguntes de parvulari, però les preguntes infantils són les que més costen de respondre: què hi ha allà dalt del cel, què hi ha al fons de la mar, d'on vénen els Reis d'Orient, què vol dir ser europeu? Jo, per tant, només puc explicar quina és l'Europa que considere verdaderament meua: on és, i fins on és, que em trobe a casa. He escrit més d'una vegada que la meua és l'Europa del gòtic, o més exactament l'Europa on a les viles i a les ciutats hi ha esglésies gòtiques, que és l'Europa a l'oest d'una ratlla sinuosa que aniria no sé si d'Hèlsinki a Bari o de Croàcia a Carèlia, possiblement amb illes i excepcions als dos costats. Vull dir que, quan vostès viatgen i en cada ciutat troben l'arquitectura gòtica que ens és tan familiar (familiar fins i tot quan està mig coberta o coberta del tot per afegits barrocs de guix i de fusta daurada, com passa sovint a València, o per monuments funeraris de marbre gris i negre, com passa a Suècia, a Polònia o a Flandes), poden estar segurs que es troben encara en un país on també ens són familiars altres coses: allà hi ha hagut universitats antigues, Renaixement, humanisme, il·lustració, alguna forma de consells urbans autònoms, associacions de mercaders (sovint els consells o les llotges eren també bells edificis gòtics), i molts llibres en llatí. Després hi

Joan Francesc Mira

ha hagut un poc de revolució francesa de rebot, un poc o un molt de les formes i els usos de la democràcia, unes certes tradicions literàries, molts llibres en la llengua del país, i algunes coses més que ací no caben. Quan el gòtic s'acaba,

s'acaba també tot això, o més ben dit, això no ha existit mai, o no de manera significativa. A l'altra banda de la ratlla és una altra Europa, una altra història: sense humanisme ni llibertats urbanes, ni ciència ni llatí, ni il·lustració ni enciclopèdia, i això deixa senyal.

A l'altra banda hi ha esglésies ortodoxes daurades i fosques i sense bancs per a seure-hi, hi ha encara capellans coberts de negre dels peus al cap i amb cabells fins als muscles, hi ha tradicions ininterrompudes d'autocràcia, hi ha l'empremta de l'imperi tsarista o de l'imperi turc, i de Bòsnia a Bulgària hi ha moltes mesquites. Jo comprenc que, per aquelles raons que en solem dir estratègiques, aquesta construcció que ara té el nom d'Unió Europea (ha tingut altres noms, qui sap quins tindrà) ha d'expandir-se a l'est fins a límits que encara no sabem. Comprend que és així, i que segurament no pot ser de cap altra manera. Però també entenc que això cause, a l'Europa del gòtic, més d'un moment d'incertesa, més d'una reacció de desfici o de por. Ara com ara, hi ha dins de la Unió tres antics territoris de l'imperi Otomà, Grècia, Bulgària i Romania, països sense gòtic, i m'estalvie reflexions poc optimistes. De manera que encara no sabem quins són els límits d'Europa, els límits morals i mentals, històrics, humans, culturals, presents i futurs: i una realitat de la qual no es coneixen els límits, no se sap quina mena de realitat és. Si el límit fóra el gòtic, seria una realitat "clara i distinta", com volia Descartes. Com que ja no és així, no podem saber què és. I ho sabrem menys si també ha d'incloure Turquia, on les dones tornen massivament a portar vel al cap, començant per les dones del president i del cap del govern, on la televisió pública fa cobrir Heidi amb calçons llargs i posa vel a la senyoreta Rotenmeier. I on un ministre de l'Interior, de viatge oficial pel país, pregunta pel plat saborós que li han servit i, en saber que incloua vi entre els ingredients, fa destituir el governador. Perquè Europa pot ser moltes coses, però això no.

“Si el límit fóra el gòtic, seria una realitat ‘clara i distinta’, com volia Descartes. Com que ja no és així, no podem saber què és. I ho sabrem menys si també ha d'incloure Turquia, on les dones tornen massivament a portar vel al cap, començant per les dones del president i del cap del govern, on la televisió pública fa cobrir Heidi amb calçons llargs i posa vel a la senyoreta Rotenmeier”